

گزارش سخنرانی:

همایش گفتمان ایرانیان

اشاره:

از جمله دلمشغولی‌های صاحب‌نظران علاقه‌مند به ایران، رفع مشکلات مهاجران و استمرار هویت ملی در نسل دوم جامعه ایرانی خارج از کشور است. دولت نیز خود را مکلف به حمایت از همه ایرانیان می‌داند از این‌رو سازمان ارتباطات اسلامی در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۲۲ "نخستین همایش گفتمان ایرانیان" را با حضور جمعی از نخبگان ایرانی خارج و داخل کشور در تهران برگزار کرد تا مشکلات ایرانیان خارج از کشور، نحوه مشارکت آنان در پیشرفت و توسعه همه‌سویه ایران، شناخت انتظارات متقابل دولت و هموطنان مهاجر و سرانجام تقویت پیوند آنها با میهن را بررسی کند.

فصلنامه مطالعات ملی با احساس وظیفه در قبال این مهم، گزارش این همایش را به همراه چکیده‌ای از سخنرانی‌های ایراد شده در آن، به استحضار خوانندگان محترم می‌رساند.

مراسم افتتاحیه

قرائت پیام رئیس‌جمهور

همایش گفتمان ایرانیان، با قرائت پیام رئیس‌جمهور توسط آقای احمد مسجدجامعی*، در تاریخ ۲۲ تیرماه ۱۳۷۹ افتتاح شد. در این پیام چنین آمده است:

«ملت، فرهنگ و تمدن ایران از کهن‌ترین، ریشه‌دارترین و بالنده‌ترین فرهنگ‌ها و تمدن‌هاست. ایران تنها نام یک سرزمین نیست، بلکه نام اندیشه، تاریخ و فرهنگ است که بر جهان متمدن تأثیرگذار بوده است.

هویت ایرانی در درجه نخست به حوزه جغرافیایی - سیاسی ایران مربوط می‌شود و براساس بنیادهای فرهنگی و علمی و پیوند موزون میان اسلام و ایران شکل گرفته است. این پیوند، هویت ایرانی - اسلامی را دارای معنای ممتاز کرده است، بنابراین در متن نگرش اسلامی - ایرانی «هویت» و «انسان» مفهوم مرکزی نهادهای سازنده فرهنگ و تمدن است.

مهم‌ترین و بارزترین مشخصه چنین انسانی، شناخت خود، دیگری، جامعه، طبیعت، تاریخ و خداوند و برقراری ارتباطی اخلاقی و سازنده با پیرامون خویش است و این ارتباط بیش از هر چیز بر پایه گفت‌وگو قرار دارد و در فرهنگ ایرانی گفت‌وگو راهبردی اساسی به سوی رشد، خلاقیت، تفاهم، همدلی و وفاق و همبستگی است.»

در پیام رئیس‌جمهوری با اشاره به زمینه‌های لازم برای فراهم آوردن گفت‌وگوی صحیح آمده است:

«درک متقابل، شجاعت در روبروشدن با اندیشه‌های دیگر، مطلق نپنداشتن درک و سلیقه خود، به رسمیت‌شناختن تفاوت و تنوع، ترک خشونت و جزمیت، نقد اصیل و علمی و تحمل نقد اندیشه زمینه را برای گفت‌وگوی

صحیح فراهم می‌سازد. در این میان نقش همه شهروندان ایرانی داخل و خارج از کشور در ایجاد مفاهیم، همدلی، ارتباط و همبستگی ضروری بوده و تحقق آن منوط به اراده همگانی است و همه ایرانیان اعم از مسلمان، زرتشتی و مسیحی حق دارند در گفتمانی پایدار و مستمر برای تعیین سرنوشت خود و کشورشان حضوری مؤثر و تعیین‌کننده داشته باشند.

جامعه فعال ایرانی خارج از کشور به‌عنوان سرمایه‌های علمی و فرهنگی ایران به‌شمار می‌رود و هیچ‌کس نمی‌تواند عشق وافر و علاقه‌مندی بسیار آنان را به فرهنگ، تاریخ، تمدن، منافع ملی و سرنوشت کشور نادیده بگیرد.»

رئیس‌جمهور در پایان پیام خود ایرانیان مقیم خارج از کشور را به مشارکت فعالانه در تحقق آرمان‌های ملی و دینی ایران اسلامی دعوت و تأکید کرد:

«دولت به‌عنوان دولت همه شهروندان ایرانی خود را موظف می‌داند تمام تلاش و امکانات خود را برای فراهم نمودن زمینه‌های برقراری و تحکیم پیوندها با شهروندان خود در خارج از مرزها به‌کارگیرد و موانع و مشکلات را از میان بردارد.»

سخنرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

پس از قرائت پیام رئیس‌جمهور، دکتر سید عطاءالله مهاجرانی*، در نخستین سخنرانی همایش به نام «فرهنگ و هویت ایرانی» گفت:

«جغرافیا، تاریخ، تمدن‌های تأسیس‌شده، فرهنگ برجای‌مانده و شخصیت‌هایی که می‌توان در ایران به آنها افتخار کرد نشان می‌دهد که ما کشوری معمولی نیستیم و همه ما باید هویت ایرانی را به یاد داشته باشیم و تعریف کنیم که ایرانی بودن یعنی چه.»

برای تقویت نسبت ایرانیان با هویت خویش باید تلاش بسیاری کرد و این جاست که زبان فارسی به‌عنوان محور تمدن ما و گرایش به خیر، نیکویی و مهر به‌عنوان روح تمدن ایرانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌شود.

ما در تاریخ سیاسی، تمدنی و فرهنگی ایران باید به یک پرسش اساسی پاسخ دهیم و آن اینکه چرا در مقاطعی به اوج رسیدیم و در مقاطعی دیگر از آن اوج فرود آمدیم؟ پاسخ به این پرسش به ما کمک می‌کند تا اوج دیگری را در فرهنگ خود شاهد باشیم.

هنگامی که آزادی و مدارا پشتوانه ایران در حوزه تمدن‌سازی بوده، زمینه اوج تمدنی فراهم آمده و هرچاکه از این اصول فاصله گرفته شد ایران نیز از اوج خود فرود آمده است. البته آزادی فقط به معنای آزادی سیاسی نیست که تنها در نسبت تعامل حکومت و مردم تعریف شود، بلکه بدان معناست که متفکران و اندیشمندان نیز آزادی اندیشه را بپذیرند، به همین دلیل من هنوز هم گمان می‌کنم که غزالی بزرگ با همه خدمات بزرگی که به فرهنگ اسلامی کرده است اما ضربات جبران‌ناپذیری نیز به آزادی اندیشه زد. وی متفکران، فیلسوفان و دانشمندان را در مقدمه کتاب تهافت الفلاسفه کافر دانست و معتقد بود کسانی که ۲۱ اصل وی را قبول نکنند مرتد هستند و این امر شرعی بود برای دیدگاهی که می‌گفت می‌توان اندیشید و تکفیر شد.»

دکتر مهاجرانی در بخش دیگر سخنان خود گفت:

«باید رابطه با ایران را پررنگ کرد و این به معنای رابطه با حکومت نیست،

بلکه رابطه با ملت و مردم است که رابطه‌ای است پایدار و همشگلی.»

وی در پایان سخنان خود ساماندهی گروه‌های علمی و فرهنگی را ضروری خواند و

اظهار داشت:

«اساتید ایرانی مقیم خارج از کشور باید بتوانند به ایران مسافرت کنند و در

پیشرفت علمی و ارتقای سطح دانش کشور نقش و وظیفه خود را ایفا کنند و

تمام مراجع و دست‌اندرکاران دولت و سایر نهادها باید زمینه را برای ورود شهروندان ایرانی مقیم خارج به کشور مهیا کنند.»

سخنرانی آقای تسخیری*

آقای محمدعلی تسخیری از دیگر سخنرانان مراسم افتتاحیه همایش پیرامون «اهداف برگزاری همایش» گفت:

«توانمندی شگرف هموطنان مقیم خارج از کشور بر ضرورت مشارکت آنها در سرنوشت خود و بهره‌گیری از میراث فرهنگی سرزمین مادری و انتقال آن به نسل جدید تأکید می‌کند.
اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور با اشاعه فرهنگ و معرفی میراث پرافتخار ایران به تقویت پیوند و هویت دینی و ملی ایرانیان مقیم خارج از کشور یاری می‌رساند.»

وی در پایان، اتخاذ شیوه‌های مناسب برای ارتباط متقابل و از بین بردن دیوارهای جدایی، کمک به گسترش ارتباط مستقیم اندیشمندان و صاحب‌نظران با یکدیگر، تقویت شناخت متقابل و گسترش فضای اعتماد، شناسایی موانع برقراری ارتباط و جست‌وجوی راه‌حل مناسب برای کاهش مشکلات را از جمله اهداف اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور ذکر کرد.

سخنرانی دکتر صادق خرازی**

دکتر صادق خرازی سخنران دیگر این همایش ضمن تأکید بر ضرورت ارائه برنامه کلان برای شهروندان خارج از کشور بیان داشت:

«مسئولیت تنها متوجه دولت نیست، بلکه اولین مسئولیت برعهده ایرانیان برون‌مرزی به‌ویژه کسانی است که در کشورهای پیشرفته زندگی می‌کنند.»

وی با اشاره به نقش اقلیت‌های ایرلندی و چینی که توانسته‌اند هویت خود را بازیافته و نقش مؤثری در آمریکا داشته باشند، افزود:

«این توقع از ایرانیان می‌رود که پاسدار فرهنگ و تمدن کشورشان باشند و از آن‌جا که ایرانیان نقش عظیمی در مدیریت اقتصادی، دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی دارند، می‌توان سهم عمده‌ای از توسعه کشور را به ایرانیان خارج از کشور سپرد.»

خرازی در پایان به تشکیل شورای عالی ایرانیان خارج از کشور اشاره کرد و گفت: «به دستور رئیس‌جمهور این شورا مسئولیت ارتباط در همه زمینه‌های مربوط به ایرانیان خارج از کشور را برعهده خواهد داشت.»

سخنرانی محمدعلی هادی*

وی به اقدامات انجام شده در دوران آقای خاتمی برای ایرانیان خارج از کشور اشاره کرد و اظهارداشت:

«معقول کردن و تعدیل تعرفه خدماتی و پایین آوردن عوارض صدور پاسپورت از ۳۰۵ دلار در سال ۷۶ به ۷۰ دلار در حال حاضر، باعث شده است که مراجعه ایرانیان در سال ۷۷، ۴۰ درصد افزایش یابد؛ هم‌چنین با حل مشکل سربازی ایرانیان مقیم خارج از کشور ۲۰ هزار جوان ایرانی به کشور آمدند که ۱۰ درصد آنها برای اولین بار به ایران آمده بودند.»

محمدعلی هادی حل مسأله ازدواج، طلاق و تفویض اختیارات دادگاه‌های مدنی خاص به سفارتخانه‌ها، ارائه خدمات به پناهندگان و دفاع از ایرانیان را از اقدامات دیگر دولت آقای خاتمی و وزارت امور خارجه ذکر کرد و گفت:

«ایرانیان از لحاظ علمی دنیا را بازسازی می‌کنند و مسئولیت بازسازی

ایران متوجه ایرانیان خارج از کشور نیز هست و آنها باید برای آبادانی کشور خود تلاش کنند.»

سخنرانی دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن*

محمدعلی اسلامی ندوشن در مراسم افتتاحیه سخنرانی خود را این‌گونه آغاز کرد:
«مهم‌ترین مسأله، ایران و سرنوشت آن در دنیای پرتب‌وتاب قرن ۲۱ است
زیرا سرنوشت بشر در این قرن تعیین می‌شود که آیا ماندنی است یا رفتنی؛ و به
همین دلیل هر کشوری به فکر آن است که در این دنیای پرتب‌وتاب چه باید
بکند.»

وی با اشاره به این نکته که شناخت، مقدمه عمل و اجرائست و هر موضوع پیش از هر
اقدامی باید شناخته شود افزود:

- «هرگونه برنامه‌ریزی درباره ایران باید مبتنی بر دوازده محور مهم باشد:
- ۱- ایران یکی از پنج کشوری است که همراه با چین، هند، یونان و روم
استمرار تاریخی داشته است یعنی در طی قرن‌های متمادی نزدیک به سه هزار
سال این تمدن در حال حرکت بوده است.
  - ۲- کشور ما نخستین امپراتوری جهانی را در زمان هخامنشیان داشته و
یکی از دو قدرت جهانی بعد از روم بوده است.
  - ۳- ایران در مرکز جهان شناخته شده قرار داشته و در معرض وزش تمدن‌ها
بوده است.
  - ۴- نخستین ارتباط سیاسی میان غرب و آسیا توسط ایران صورت گرفت.
  - ۵- با سقوط ساسانی و ورود اعراب، امپراتوری سیاسی ایران تبدیل به
امپراتوری فرهنگی شده و در گستره وسیعی از جهان به‌عنوان فرهنگ مسلط
حضور پیدا کرده است.

۶- از آغاز تاریخ خود همواره حضور خود را در جهان حفظ کرده است.
 ۷- دستاوردهای بزرگ ادبی را به وجود آورده است.
 ۸- اوضاع و احوال جغرافیایی، تاریخی و ... موجب شده است تا نحوه اندیشیدن اشراقی بر او غلبه کند.

۹- همین اوضاع و احوال تاریخی، جغرافیایی و ... به فرهنگ ایران جنبه تلفیقی بخشید و زمینه به وجود آمدن فرهنگ مستقلی را فراهم کرد.
 ۱۰- پدید آمدن حوادث متعدد، ایران را واجد دو صفت متضاد پیشرو و بازدارنده کرده است.

۱۱- ایران یکی از غنی‌ترین کشورهاست که دارای منابع متعدد بوده و در عین حال با گوناگونی جغرافیایی از یک سو و مشکل کم‌آبی از سوی دیگر روبروست.

۱۲- با اشراف بر دریای خزر و خلیج فارس ایران نقش حساسی را در دنیا ایفا می‌کند.»

دکتر اسلامی ندوشن در ادامه تأکید کرد:

«ایران کشوری است که با گذراندن عمری طولانی بر حوادث چیره گشته و خود را تا به امروز رسانده است و باید از جوهره ذاتی برای حفاظت خود برخوردار باشد. اکنون جهان با مطالبات تازه‌ای روبرو شده و هر کشوری باید توانایی خود را به کارگیرد و ایران نیز از آن‌جا که از قدمت بسیاری برخوردارست دارای پشتوانه محکمی بوده که نیازمند سامان بایسته‌ای است تا داشته‌های آن مورد بهره‌برداری قرار گیرد.»

وی در پایان به عناصر پیش‌برنده و ضروری برای دستیابی به تمدن شکوفای ایران اشاره کرد و اظهار داشت:

«جست‌وجوی توازن میان اندیشه اشراقی و علمی و در نظر داشتن نیاز تن و روان می‌تواند به ایران جایگاهی شایسته و درخور بدهد؛ اما رسیدن به این

هدف در گرو عزم همگانی ایرانیان داخل کشور و ایرانیان مقیم خارج از ایران است.»

سخنرانی‌های همایش

پس از پایان مراسم افتتاحیه، ۲۳ نفر از اندیشمندان و صاحب‌نظران ایرانی مقیم خارج و داخل کشور به ایراد سخنرانی و طرح دیدگاه‌های خود پرداختند. در ادامه گزارش چکیده برخی از سخنرانی‌ها ارائه می‌شود.

سخنرانی دکتر عبدالمعبود انصاری*

دکتر عبدالمعبود انصاری به بررسی «تحولات کمی و کیفی اجتماعی ایرانیان مقیم امریکا» پرداخت و گفت:

«تصویرها، تصورها و برداشت‌های موجود در مورد اجتماع ایرانیان در آمریکا ایجاب می‌کند که به اصلاح آن پردازیم و برشناخت اجتماعی صحیح تأکید کنیم. کانون بحث من تغییرات جمعیتی‌ای است که ظهور و گسترش هویت ترکیبی ایرانیان در جامعه آمریکا پیامد آن است. بدین معنا که هویت ترکیبی، بیان یا تعریف جدیدی از ایرانی بودن یا ایرانیت است که در واقع مشخصه نسل دوم به‌شمار می‌رود.

جماعت ایرانی ساکن در آمریکا بزرگ‌ترین تجمع ایرانیان دور از میهن به‌شمار می‌روند و با قید احتیاط علمی می‌توان گفت که تا سال ۱۹۹۰ کل جماعت ایرانی در آمریکا بین ۴۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر بوده است. افزایش سریع جمعیت ایرانی ساکن در آمریکا از طریق رشد طبیعی (زاد و ولد) از یک سو و ورود روزافزون مهاجران جدید از سوی دیگر که به آمریکا صورت می‌گیرد و

موجب گسترش یک اجتماع تحصیلکرده، حرفه‌ای و به اصطلاح طبقه متوسط به بالا در آمریکا و به تبع آن تثبیت موقعیت اقتصادی ایرانیان و تمرکز قدرت و نفوذ سیاسی کل اجتماع ایرانیان در آن کشور شده است.»

وی سپس به نسل دوم و روند ایرانی‌ت اشاره کرد و بیان داشت:

«تحقیقات نشان می‌دهد که دربارهٔ هویت وجودی مهاجرزاده‌های ایرانی، ساده‌اندیشی و بی‌انصافی شده است. آنان دارای هویت ترکیبی‌اند و حتی نسبت به ایرانی‌بودن خود احساس غرور می‌کنند و البته باید اضافه کرد که نسل دومی‌ها یک گروه متجانس نیستند و می‌توان آنها را از لحاظ ابراز هویت و خودآگاهی ملی به دو گروه افرادی که دارای هویت ایرانی نمادی و افرادی که دارای هویت ایرانی وجودی هستند تقسیم کرد.»

از نظر دکتر انصاری، کانون خانواده و احساس تعهد والدین به انتقال ارزش‌های ملی و مذهبی، برگزاری مراسم ملی به‌ویژه نوروز، وجود نهادها و انجمن‌های فرهنگی، موسیقی، شعر، آگاهی از مقام و منزلت جهانی فرهنگ و ادب فارسی، آموزش زبان فارسی و مسافرت به ایران از عوامل تأثیرگذار در خودآگاهی نسل دوم به‌شمار می‌رود. او در پایان گفت:

«آنچه مهم است تقویت نهادهای پشتیبانی، گسترش سرمایه‌گذاری فرهنگی و ارائه شیوه‌های جدیدی است که بتواند از سنین کودکی نسل دوم را برپایه ارزش‌های خانوادگی با هویت ملی و هویت فرهنگی ایران آشنا سازد.»

سخنرانی دکتر محمود سریع‌القلم*

دکتر محمود سریع‌القلم «نقش شهروندان ایرانی در ترویج منافع ملی» را موضوع سخنرانی خود قرار داد و گفت:

«زندگی برای اینکه معنای عقلانی بیابد باید برنامه‌های زیربنایی برای

آینده داشته باشد. ما در یک صد سال گذشته در طرح اندیشه‌های نو موفق بوده‌ایم، اما نتوانسته‌ایم این ایده‌ها را به مرحله عمل منتقل کنیم، از این رو ملی‌گرایی عقلانی نیز در کشور ما رشد نکرده است. حلقه اصلی یک ملت را سرزمین آن ملت تشکیل می‌دهد، افکار فردی باید به افکار گروهی و هویت سرزمینی منتقل شود و مجموعه افراد نسبت به آن سرزمین و آب و خاک احساس تعلق عقلانی کنند. تفاوت میان ملی‌گرایی عقلانی و ملی‌گرایی احساسی این است که ملی‌گرایی احساسی، بازتاب احساسات نسبت به غذای ایرانی، تاریخ و منابع فرهنگی است حال آن‌که ملی‌گرایی عقلانی به حوزه عمل مربوط می‌شود.

وی در بخش دیگری از سخنان خود به قدرت ملی اشاره کرد و افزود:

«اگر ایران به منابع سرزمینی خود توجه نکند به یک کشور دست چنندم تبدیل می‌شود. در حال حاضر مشکل ما، مشکل شناختی است و اگر به چارچوب درستی نرسیم و سازماندهی اجتماعی ما تبلور نیابد نمی‌توان در قالبی عمل کرد که هویت ما را توانمند سازد. ایران باید جایگاه خود را در ظرف جهانی مشخص کند که در این راه رسیدن به ملی‌گرایی عقلانی مهم است. اینکه اندیشه قوی داشته باشیم اما در اجرا هیجانی عمل کنیم، نشان از فرهنگ سیاسی احساسی دارد. فرهنگ عمومی ما احساسی است و نگاه ما به جهان احساسی و حماسی است؛ باید حداقل احساساتی و حداکثر عقلانی باشیم؛ واقع‌بینی به معنای نفی آمال نیست بلکه حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب است.»

وی سپس به اهمیت تعامل با دنیا اشاره کرد و گفت:

«به‌طورمثال اگر بخواهیم فقط در حوزه دانشگاه ایران به وضع خود نگاه کنیم ممکن است راضی باشیم، اما اگر خود را در ظرف جهانی و در کنار دیگر همکاران دانشگاهی خود ببینیم آن وقت ضعف‌های ما خود را آشکار می‌کند. در چنین ظرفی آیا می‌توان امیدوار به جایگاه ایرانیان در جهان بود؟»

به نظر دکتر سریع‌القلم:

«متد تفکر کم‌اهمیت‌تر از محتوای فکر نیست و اگر اندیشه ما تنها در کشور ما گردش کار داشته باشد امیدی به پیشرفت نمی‌رود. متأسفانه امروز ایرانی تنها برای بقا زندگی می‌کند نه برای رشد و این تفکر باید تغییر یابد تا توسعه یافتگی میسر شود.»

سخنرانی دکتر علی‌اصغر خدادوست*

موضوع سخنرانی دکتر علی‌اصغر خدادوست «بازگشت سرمایه‌های ملی» نام داشت. وی با اشاره به پژوهشی که از یک‌صد ایرانی مقیم آمریکا به عمل آمده گفت: «نتایج این نظرسنجی نشان داده است که مهم‌ترین علل مهاجرت آنان تحصیل، آینده کودکان، عدم تأمین امنیت سرمایه‌گذاری و عدم ثبات سیاسی و اقتصادی بوده است.»

سخنران با اشاره به سطح تحصیلات بالای مهاجران ایرانی در آمریکا و نیز فعالیت‌های اقتصادی موفق آنان گفت:

«بهترین طریقه استفاده از این ذخایر ایجاد یک پل انتقال و تبادل تجربه بین هموطنان برون مرز با درون مرز است. جذب متخصصین به کشور نیاز به اجرای پروژه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت و ایجاد شرایط مناسب تحقیقاتی و زندگی برای آنان دارد. علاوه بر آن موفقیت در برنامه‌ریزی‌ها به خصوص برنامه‌های بلندمدت مستلزم تأمین ثبات سیاسی و اقتصادی است.»

سخنرانی عباس ملکی**

عباس ملکی سخنران بعدی همایش به بحث پیرامون «ارتباط ایرانیان با یکدیگر در

* استاد دانشگاه و فوق تخصص جراحی چشم در آمریکا.

** رئیس مطالعات دریای خزر و مدیرعامل دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

فضای مجازی» پرداخت و گفت:

«تحولات موجود در جهان و فناوری اطلاعاتی ما را به فضای مجازی رهنمون می‌سازد و ایرانیان نیز در زمینه فضای مجازی کارهای زیادی انجام داده‌اند. در سال ۲۰۰۰، پایگاه‌های تجاری اینترنت و سایت‌های رسانه‌ای در مورد ایران افزایش یافته است و تاکنون ده هزار پایگاه تجاری اینترنت تشکیل شده است. شرکت‌های ISP در سال ۷۹ به ۱۰۰ واحد رسیده، استفاده از پایگاه‌های مربوط به اطلاع‌رسانی در اینترنت افزایش یافته و اکنون گروه‌های خبری بین داخل و خارج در حال گسترش است.»

وی سپس بر ضرورت گسترش فضای مجازی بین ایرانیان داخل و خارج از کشور تأکید کرد و افزود:

«از آن‌جا که قیمت کتاب در ایران ارزان است، می‌توان سایت‌های مربوط به خرید و فروش کتاب را ایجاد کرد. هم‌چنین برای تماس ایرانیان خارج از کشور با داخل و ارتباط متقابل آنها با یکدیگر پست الکترونیک ابزار مناسبی به‌شمار می‌رود.»

سخنرانی دکتر مهرزاد بروجردی *

دکتر مهرزاد بروجردی در سخنرانی خود با عنوان «سخنی با منادیان گفت‌وگو با ایرانیان خارج از کشور» نگرش و برداشت متقابل ایرانیان مهاجر و هموطنان داخل کشور را تحلیل و ابراز کرد:

«امکانات سیاسی و اقتصادی [موجود]؛ شکاف فکری، مادی و احساسی میان ایرانیان خارج از کشور و هم‌میهنان داخل کشور را ژرفتر ساخته و بسا که تصویری آشفته از چهره هر یک در خاطره دیگری به‌وجود آمده است. هرچند

اکنون در نگرش ایرانیان داخل و خارج کشور نسبت به یکدیگر بهبود نسبی پدید آمده است اما باید پذیرفت که بخش بزرگی از ایرانیان خارج از کشور نه تنها دوزبانه بلکه دولیتی هستند و بدون شک از فرهنگ کشور میزبان تأثیر گرفته‌اند. بنابراین یکی از لوازم هر گفت‌و شنود مؤثر با ایرانیان خارج از کشور قبول این واقعیت‌هاست.»

دکتر بروجردی سپس به بررسی شاخصه‌های زندگی ایرانیان خارج از کشور پرداخت و با اشاره به اینکه شهروندان ایرانی مقیم خارج از کشور جامعه‌ای یکسان و همگون نیستند گفت:

«اکثر مهاجران از ۲۵ سال گذشته به خارج از کشور کوچ کرده‌اند، بیشتر ایرانیان مهاجر ۲۵ تا ۴۴ ساله هستند، تعداد مردان بیشتر از زنان است، باور آنان در مورد مسائل فرهنگی از جمله تعامل دین و سیاست با ایرانیان داخل تا حدودی متفاوت است، در اغلب خانواده‌ها زن و مرد هر دو به کار مشغول‌اند، ایرانیان مهاجر در کسب مدارج علمی موفق بوده و از شم تجاری قابل توجهی برخوردارند، زنان مهاجر در نگرش نسبت به مفاهیمی چون عدالت در روابط زناشویی به شیوه هم‌تایان غربی خویش نزدیک‌ترند. خانواده‌ها در تربیت فرزندان بر آموزش فرهنگ ایرانی - ملی تأکید دارند لیکن تولد و رشد و نمو نسل دوم مهاجرین در سرزمین میزبان درک عمیقی را که پدران و مادرانشان نسبت به ایران دارند از آنها دریغ کرده است.»

وی اهمیت کنونی ایرانیان خارج از کشور را یادآور شد و اضافه کرد:

«اکنون استفاده از دانش و تجربیات ایرانیان مهاجر برای دستیابی به فناوری نوین، رونق سرمایه‌گذاری، پیشبرد خصوصی‌سازی و بهبود وضعیت صادرات ضروری است.»

سخنرانی دکتر محمدصادق نمازیخواه*

وی در سخنرانی خود با عنوان «در جست‌وجوی هویت ملی و مذهبی» گفت: «در سال ۱۹۷۸ که برای ادامه تحصیل به خارج از کشور رفتم تعداد ایرانیانی که در شهر محل سکونت من زندگی می‌کردند محدود بود، اما یک سال پس از استقرار من سیل مهاجرت ایرانیان به این شهر با اهداف و حالت‌های مخصوص به خود آغاز شد. طبیعی بود که این مهاجران با مشکلات زیادی از جمله ناآشنایی با محیط جدید و مشکل امرارمعاش و تأمین مالی مواجه شوند. از یک سو این دلمشغولی‌ها و از سوی دیگر فراگیری سریع زبان و فرهنگ میزبان توسط کودکان و نوجوانان که به دلایل اجتماعی ضرورت داشت، مهاجران را از هویت ملی و مذهبی خود جدا کرد.»

سخنران در ادامه، موفقیت‌ها و شکست‌های ایرانیان مهاجر را بررسی نمود و گفت:

«جوانان ایرانی در دانشگاه‌ها، مجامع علمی، و برنامه‌های سیاسی و اجتماعی در خارج از کشور بسیار موفق‌اند و به بازیافتن هویت ملی و مذهبی علاقه فراوان نشان می‌دهند اما در برابر این شکوفایی، انحراف، اعتیاد و بیماری‌های لاعلاجی که برخی از جوانان به آن مبتلا شده‌اند، درگیری‌های قانونی و شکست‌های اجتماعی برخی افراد و گم‌گشتگی و مسخ شخصیتی شماری از جوانان، زمینه‌ساز مشکلات بسیاری شده است. از این رو باید برای شناسایی هویت ملی و مذهبی به جوانان یاری رساند. تشکیل اجتماعات فرهنگی، ملی و مذهبی که بتواند ایرانیان را در کنار یکدیگر جمع کند یکی از اقداماتی است که باید به آن توجه شود.»

دکتر نمازیخواه افزود:

«در شهر لوس‌آنجلس یکی از بزرگ‌ترین و مستقل‌ترین مراکز به نام بنیاد

فرهنگی ایرانیان مسلمان آمریکای شمالی به دست ایرانیان تأسیس شده که توانسته است موفقیت‌های بسیاری را به دست آورد.»

سخنرانی خانم توران شهریاری*

خانم توران شهریاری دربارهٔ «حفظ فرهنگ و هویت ایرانی زرتشتیان» سخن خود را بدین شرح آغاز کرد:

«ملت ایران در سخت‌ترین شرایط همواره در طول تاریخ هویت خود را حفظ کرده است و زبان فارسی مهم‌ترین عنصر برای حفظ هویت ملی ماست. کشور مصر با آنکه جزء شش کشور صاحب تمدن باستانی دنیاست اما اکنون مردمانش به عربی تکلم می‌کنند. اما فرهنگ و تمدن ایران نه تنها از بین نرفته است بلکه همواره تأثیرگذار بر تمدن‌های جهان بوده است و امروز می‌بینیم که حتی در اعلامیه حقوق بشر از گاتاهای زرتشت الهام گرفته شده است.»

خانم شهریاری درباره شاخص هویت ایرانی اظهار داشت:

«شاخص هویت ایرانی را اندیشه، گفتار و رفتار نیک تشکیل می‌دهد. بنابراین ایرانی در هر کجای دنیا باشد می‌تواند بدرخشد. امروز ما نباید از مهاجرت بهراسیم؛ چه بسا بزرگ مردان و زنان ما از همین مهاجرین باشند. در حال حاضر هم مهاجرین ایرانی از بهترین مهاجرین هستند. همان‌گونه که هزار سال پیش گروه پارسیانی که به هند رفتند سرآمد آن کشور شده و مناصب مهم کشوری را در اختیار گرفتند.»

اکنون ۳۰ هزار زرتشتی در آمریکای شمالی زندگی می‌کنند ولی هرگز از هویت ملی خود غافل نمانده‌اند تا جایی که یک زرتشتی قسمت عمده سرمایه خود را صرف ساخت مکان‌هایی کرد که زرتشتیان دور هم جمع شوند و کلاس‌های آموزش زبان فارسی را دایر کنند. زیرا آنها می‌دانند که زرتشتی ریشه

در خاک وطن دارد. هم‌اکنون زرتشتیان نه تنها در آمریکا، بلکه در سوئد، نیویورک، کالیفرنیا و کانادا با تأسیس روزنامه و ماهنامه برای اعتلای هویت خویش تلاش می‌کنند.»

سخنرانی دکتر ایرج یزدان‌بخش*

دکتر ایرج یزدان‌بخش سخنانی پیرامون «انتظارات متقابل ایرانیان خارج از کشور و دولت» بیان و اعلام کرد:

«ویژگی‌ها و رخداد‌های چندین دهه گذشته ایران و جهان، بسیاری از جوانان کشورهای آسیایی و آفریقایی را برآن داشت تا به کشورهای دیگر برای دانش‌پژوهی و زندگی رهسپار شوند. مدت مدیدی بین ایرانیان برون‌مرز و هم‌میهمان درون‌مرز به‌ویژه دولت‌مردان و دیوان‌سالاران، درهای گفتمانی و تفاهم بسته بود اما چند سالی است که به ایرانیان برون‌مرز این پندار داده شده که می‌توانند بی‌ترس و وا همه به کشورشان آمده و در برنامه‌ریزی‌ها، آبادانی و سازندگی دست در دست دیگر هم‌میهنان نهند.

گفت‌وشنود با دولتمردان ایران این پندار را پدید آورد که توقعات آنها از ایرانیان برون‌مرز آن است که خود را از کشور و مردم دور ندانند، از یاد نبرند که ایرانی هستند، وامداری خود را در برابر خانواده، سرزمین و مردمی که با مالیات آنها به زندگی امروزی خود رسیده‌اند از یاد نبرند، پاسدار کیان ملی و باورهای دینی خود باشند، توانمندی خود را برای آبادانی کشور به کار گیرند، به انتقاد بسنده نکنند و در سازندگی نیز مشارکت کنند.»

دکتر یزدان‌بخش درخصوص توقع ایرانیان برون‌مرز از دولت ایران گفت:

«دولت ایران باید برای پاسداری از حقوق شهروندان برون‌مرز خود با

کشورهایی که ایرانیان در آنجا بسر می‌برند قراردادی منعقد سازد که طی آن ایرانیانی که بیش از پنج سال در کشور میزبان زندگی کرده‌اند با حفظ تابعیت ایرانی، شهروندی کشور میزبان نیز به آنها داده شود و به ایرانیانی که تابعیت ایرانی خود را از دست داده‌اند شهروندی ایرانی بازپس داده شود بدون آنکه مجبور به ترک تابعیت کشور میزبان شوند. شمار فراوانی از ایرانیان به دیگر کشورها مهاجرت کرده‌اند و پناهنده کشور میزبان شده‌اند و توانسته‌اند در آنجا آموزش دیده و کار کنند و در عین حال هرگز راه ستیز علیه ایران را در پیش نگرفته‌اند، دولت ایران برای بازگشت اینان به کشور و دادن گذرنامه ایرانی به آنها به گونه‌ای که به موقعیت کاری، اجتماعی و علمی آنان آسیبی وارد نشود، باید چاره‌اندیشی کند و منشوری تهیه شود تا طی آن همه کسانی که از ایران مهاجرت کرده‌اند و مرتکب خطایی فاحش نشده‌اند بخشوده شوند.»

دکتر یزدان‌بخش در پایان افزود:

«بخشودگی مالیاتی و گمرکی برای کارافزارها و یا وسایل شخصی مانند خودرو که باید به کشور وارد شود و نیز اعمال شرایط منطقه ویژه اختصاصی برای مناطق دورافتاده مانند کویر از راه‌هایی است که می‌تواند مسیر همکاری نیروهای برون مرز با ایرانیان درون مرز را هموار سازد.»

سخنرانی دکتر مهری لاله‌بختیار*

خانم دکتر مهری لاله‌بختیار پیرامون «عوامل فرهنگی مؤثر بر افزایش انسجام و وحدت بین ایرانیان مقیم خارج از کشور» سخنانی بدین شرح ایراد کرد:

«در میان مهاجرین ایرانی مسلمان و غیرمسلمان مهم‌ترین مسأله‌ای که باید خنثی شود، تبلیغات منفی علیه انقلاب اسلامی است.»

* استاد دانشگاه آمریکا و مدیر انتشارات غیرانتفاعی کتاب‌های جهان اسلام از شیکاگو.

وی افزود:

«نسل دوم مهاجرین به ندرت فارسی صحبت می‌کنند، مدارس ایرانی، تنها در شهرهای بزرگ کشورهای میزبان وجود دارد و شمار آنها بسیار اندک است. در محیطی که زبان فارسی آموزش داده نمی‌شود برای جوانان نیز راهی برای ملاقات و آشنایی وجود ندارد و مشکلاتی نیز برای ازدواج آنها به وجود می‌آید. از سوی دیگر ایرانیان مقیم خارج از کشور هیچ ارتباطی با ایران ندارند و از آن‌جا که با فقدان بوروکراسی شدید در آمریکا خو گرفته‌اند وقتی با ایران تماس می‌گیرند و مشاهده می‌کنند برای انجام امور، مدت طولانی وقت صرف می‌شود در آنها دلسردی و بی‌تفاوتی ایجاد می‌شود.»

دکتر لاله‌بختیار برای برقراری ارتباط میان ایرانیان خارج از کشور با داخل پیشنهادهای زیر را ارائه داد:

«ایجاد مراکز راهنمایی جهت آموزش فرهنگ و زبان فارسی، استفاده از اینترنت برای کلاس‌های آموزش زبان و فرهنگ فارسی، تشویق و ترفیع مبادلات فرهنگی به ویژه هنرهای تجسمی و نمایشی، تدارک برنامه‌ای که دانشجویان ایرانی خارج از کشور بتوانند برای یک ترم تحصیلی با کمک هزینه تحصیل در یک دانشگاه ایرانی تحصیل کنند و ارائه تخفیف ویژه از سوی "ایران ایر" به دانشجویانی که مایل به سفر به ایران هستند.»

سخنرانی دکتر علی‌رضا مولا*

«تأثیر مهاجرت بر خانواده‌های ایرانی در سوئد» موضوع سخنرانی دکتر علی‌رضا مولا بود. وی مهاجرت ایرانیان به سوئد را بیش از مهاجرت به کشورهای دیگر موجب تشدید تضادهای خانوادگی، افزایش طلاق و متلاشی‌شدن کانون خانوادگی و درگیری‌های بین

پدر و مادر و نوجوانان دانست و گفت:

«نسل دوم ایرانیان در جامعه‌ای بزرگ می‌شوند که فردگرایی و رشد اجتماعی فرد از مهم‌ترین ارزش‌های اجتماعی سوئد به حساب می‌آید؛ حال آنکه در فرهنگ ایرانی، نوجوان قبل از هر چیز به خانواده خود تعلق دارد و عدم آگاهی والدین به چگونگی برخورد سازنده با آنان به این دوگانگی فرهنگی دامن زده و زمینه‌ساز ایجاد معضل بزرگ تربیتی شده است.

نظریه کنش متقابل نمادی و شکل‌گیری اجتماعی را می‌توان به‌عنوان راهکار مناسب برای حل مشکل خانواده به‌شمار آورد؛ طبق این نظریه اگرچه در عمل ما با خانواده‌های عینی به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی روبرو هستیم اما برای درک اعضای خانواده و کمک به آنها باید به خانواده‌های ذهنی یعنی برداشت تک‌تک آنها از خانواده و موقعیت‌شان توجه کرد.»

دکتر مولا در بخش دیگری از سخنان خود به پروژه رهیاب که با همت وی و پشتیبانی وزارت امور اجتماعی سوئد اجرا شده است یاد کرد و گفت:

«تولید و پخش برنامه‌های آموزشی رادیویی در مورد مشکلات خانوادگی و چگونگی حل آنها، برقرار کردن خط امداد تلفن برای کمک به خانواده‌ها به زبان فارسی، سخنرانی‌های آموزشی در مورد مشکلات خانواده‌های ایرانی در سوئد از جمله اقدامات و اهداف پروژه رهیاب است که با استقبال خانواده‌های ایرانی روبرو شده است.»

سخنرانی دکتر مسعود خاتمی*

موضوع سخنرانی دکتر مسعود خاتمی «بافت متشکله ایرانیان مقیم آمریکا و راه‌های ارتباط بیشتر آنها با ایران» بود. به عقیده او جمعیت ایرانیان مقیم آمریکا و نسل دومی‌ها

* استاد دانشگاه و رئیس انجمن متخصصان ایرانی مقیم آمریکا و مدیر بنیاد تحقیقات باروری.

حدود یک میلیون نفر است و در تاریخ مهاجرت کشور آمریکا هیچ اقلیتی امکانات مادی و معنوی ایرانیان را نداشته است. ایرانیان مهاجر در آمریکا به تحصیلات عالی و در شرکت‌های طراز اول اشتغال دارند که این امر نشان دهنده، ذوق و درایت اقلیت ایرانی مقیم آمریکاست. دکتر خاتمی افزود:

«متأسفانه به دلیل جو ضد ایرانی در آمریکا، نسل دومی‌ها دچار مشکل بزرگی شده‌اند که به‌طور ناخودآگاه و به‌ناچار، ایرانی‌بودن خود را گاهی پنهان می‌کنند و با همه غنا و بزرگی ایرانیان مهاجر هنوز انسجامی که لازمه یک اقلیت ممتاز است در بین آنها وجود ندارد و باید برای حل مشکلات آنها به‌خصوص نسل دومی‌ها به تقویت میراث فرهنگی و مذهبی پرداخت.»

وی چنین ادامه داد:

«تشکیل لابی‌ها برای به دست آوردن حقوق اقلیت ایرانی از یک سو و حقوق کشور ایران از سوی دیگر ضروری است. اکثر اقلیت‌ها در آمریکا با صرف هزینه‌های هنگفت، موازنه متناسب را بین این کشور و کشورهای خود ایجاد می‌کنند. برای مثال بودجه یکی از اقلیت‌های مذهبی بالغ بر ۱۵۰ میلیون دلار می‌باشد. آنها با این اعتبار نظر مساعد وسایل ارتباط جمعی، کنگره و سیاستمداران آمریکا را به نفع مردم و کشور خود جلب می‌نمایند. اما متأسفانه اقلیت ایرانی آمریکا یا با چنین امکاناتی آشنایی ندارد و یا شیوه انجام آن را نمی‌داند و همین امر باعث شده تا اقلیت‌های دیگر با صرف هزینه‌های بسیار، تاریخ کشور ایران را تحریف و موازیت علمی و فرهنگی ما را به این و آن نسبت دهند، ابوعلی سینا را عالم عرب بدانند و رودکی را شاعر تاجیک!»

سخنرانی دکتر حمید احمدی *

سخنان دکتر حمید احمدی با عنوان «نقش ایرانیت و اسلامیت در هویت ملی ایرانیان»،

به سمع حاضران رسید. به نظر او:

«در طول تاریخ تضادی بین دین و ملیت احساس نمی‌شد تا زمان معاصر که این دو مقوله با یکدیگر مقابله و برخورد کردند زیرا از اوایل دوران قاجار، ایران با جهان خارج روبرو شد در این مواجهه، ایران در برابر دنیای نوین دارای ضعف سیاسی و اقتصادی اساسی بود.

از آن پس به دلیل ویژگی دنیای جدید و نیز به دلیل آنکه نظام‌های سیاسی برای تحکیم قدرت خود از دین استفاده ابزاری کردند، تضاد بین دین و ملیت آشکار شد. تا قبل از این تاریخ دین و ملیت به‌عنوان دو بال اساسی، جامعه ایرانی را به حرکت در می‌آوردند.»

دکتر احمدی افزود:

«در سنت‌های ایرانیان، جدایی دین و ملیت احساس نمی‌شد. در سازگاری اسطوره ملی و مذهب و آشتی آن دو نمونه‌هایی مانند برخی اسامی مانند رستم‌علی را می‌توان ذکر کرد که نشان از پیوند اسطوره ایرانی و مذهب اسلام دارد. در کتب تاریخی بعد از اسلام مورخین ایرانی مسلمان که اقدام به تدوین تاریخ اسلامی کردند بخشی از اسطوره‌های ایرانی را نیز مطرح می‌کنند. تاریخ بیهقی، تاریخ سیستان، تاریخ یعقوبی نمونه‌هایی از بیان اسطوره‌های ایرانی هستند. لیکن در دوران جمهوری اسلامی افراط و تفریط فراوانی دیده شده است. اما بعد از دو دهه اکنون شاهد احیای احساس ملی هستیم. تا قبل از آن در داخل کشور تلاش‌هایی برای نفی عنصر ایرانی و ملی ما صورت گرفت و در خارج نیز ایرانیان مهاجر عنصر دینی هویت را نفی کردند. اما نسل دوم و سوم به معنویت روی آوردند و ما باید برای سازگاری این دو عنصر هویت ایرانی که از آن استفاده ابزاری شده تلاش کنیم.»

سخنرانی خانم سدا داویدیان*

سدا داویدیان در مورد «ایرانیان ارمنی خارج از کشور و حفظ هویت و فرهنگ ایرانی» سخن گفت از دیدگاه او:

«تنها پیشینه فرهنگی کافی نیست بلکه باید برای حفظ آنچه که هویت ما را تشکیل می‌دهد تلاش کرد و در این راستا ایرانیان ارمنی نیز در کنار سایر هموطنان خود برای اعتلای هویت ایرانی خویش تلاش می‌کنند. قدمت کلیساها و اماکن ارمنیان و اسناد تاریخی گواهی می‌دهند که ارمنی‌ها از آغاز تاریخ ایران با مردم این کشور همزیستی داشته‌اند و این همزیستی، هویت خاصی به آرامنه بخشیده است.»

وی درباره آرامنه مقیم آمریکا گفت:

«انجمن آرامنه ایران و باشگاه آارات از جمله مکان‌هایی است که با برنامه‌های خود درصدد است تا آرامنه‌گرد هم جمع شوند.»

جمع‌بندی مباحث کمیسیون‌های تخصصی همایش

روز پنجشنبه ۲۳ تیرماه پس از سخنرانی‌ها، برنامه همایش با تشکیل دو کمیسیون «هویت و همبستگی» و «بررسی مشکلات و انتقادات متقابل دولت و ایرانیان خارج از کشور» پی‌گیری شد و مدعوین و شرکت‌کنندگان با حضور در کمیسیون‌ها به بحث، تبادل نظر و جمع‌بندی مباحث همایش و طرح پیشنهادهایی پرداختند که به شرح زیر می‌باشد:

الف) پیشنهادهای کمیسیون هویت و همبستگی ملی

- ۱- طرح آداب و سنن ایرانی به‌عنوان مشترکات مهم و تأثیر آن بر حفظ هویت ملی و مذهبی.
- ۲- به‌کارگیری روش‌هایی برای آشنا نمودن نسل دوم و سوم مهاجرین با فرهنگ و تمدن ایرانی.

- ۳- نمایاندن نقش زبان و ادبیات فارسی در تقویت مبانی هویتی ایرانیان مهاجر.
- ۴- تبیین مسأله گسست نسل‌ها در میان ایرانیان مهاجر به‌عنوان عامل تهدیدکننده هویت ملی.
- ۵- بررسی راه‌های برون‌رفت از بحران هویت.
- ۶- طرح موضوع ارتباط با داخل در جهت حفظ و تقویت هویت ملی.
- ۷- ارزیابی فعالیت‌های انجام شده جهت مقابله با روند بحران هویت ایرانیان به‌ویژه تلاش‌های دولت جمهوری اسلامی در این مورد.
- ۸- راهنمایی و ارائه طریق به والدین جهت حل تناقض تربیت سنتی و جدید.
- ۹- پی‌گیری مسائل فرهنگی ایرانیان خارج از کشور از طریق اقدامات زیر:
  - آموزش زبان فارسی.
  - توجه و تأکید بر نهاد خانواده.
  - بررسی ابعاد تعارض فرهنگی با جوامع میزبان.
  - عرضه محصولات فرهنگی تولید شده در داخل.
  - اشاعه برنامه‌های شبکه جام جم و رسانه‌های داخلی در بین ایرانیان.
- ۱۰- تأکید بر مبانی مشترک همگرایی ایرانیان برای تحکیم همبستگی مانند:
  - افتخارات ملی از قبیل موفقیت اندیشمندان، مدیران و کارشناسان ایرانی در سطح جهان، هم‌چنین پیروزی ورزشکاران در صحنه‌های جهانی.
  - امیدواری نسبت به برخورداری از حمایت دولت مقتدر و عدالت‌گستر.
  - وابستگی و دلبستگی مادی و معنوی در داخل از قبیل اقوام و خویشان، مایملک، خاطرات و ...
  - عامل مشترک زبانی و فرهنگی اعم از زبان فارسی، آداب و رسوم و تعلقات قومی و دینی.
- ۱۱- تأکید بر حذف عوامل واگرایی مانند:
  - طولانی شدن فواصل زمانی برقراری ارتباط با خانواده، دوستان و سایر هموطنان در داخل کشور.

- کاهش تماس با نمایندگی‌های کنسولی و فرهنگی.
  - کاهش تردد به ایران.
  - دوری از وقایع و اطلاعات ضحیح داخل کشور.
  - حذف مقررات دست‌وپاگیر و غیرضروری در مبادی ورودی و خروجی.
- ۱۲- ارزیابی اقدامات قبلی به عمل آمده و تجربه پیشین ایرانیان در مورد تحکیم همبستگی.
- ۱۳- ایجاد ارتباط میان کانون‌های اصلی اقامت ایرانیان مهاجر با مراکز مختلف علمی و فرهنگی داخل کشور.
- ۱۴- اعزام هنرمندان داخل به کشورهای خارج و اجرای برنامه‌های هنری برای ایرانیان مهاجر.
- ۱۵- تقویت همبستگی ایرانیان حول محورهای زیر:
- هویت ایرانی.
  - حفظ تمامیت سرزمینی ایران.
- ۱۶- دفاع از مهاجرین ایرانی در مقابل تهاجمات گروه‌های نژادپرست و ضد مهاجر.
- ب) پیشنهادهای کمیسیون بررسی مشکلات و انتظارات متقابل دولت و ایرانیان خارج از کشور از یکدیگر:**
- ۱- بررسی مسائل و مشکلات حقوقی ایرانیان مهاجر در زمینه‌هایی مانند:
- اخذ رواید
  - نظام وظیفه
  - ورودهای غیرقانونی
  - مسائل گمرکی
  - اوراق هویتی
  - مسائل گمرکی
  - تعارض قوانین موجود
  - ثبت اسناد و املاک
- ۲- بررسی مشکلات روحی و روانی ناشی از مهاجرت و کمک به حل آنها.

۳- بررسی انتظارات ایرانیان مقیم خارج از دولت که به شرح زیر است:

- تشکیل شورای عالی امور ایرانیان خارج از کشور.
- ایجاد ارتباط منطقی نمایندگی‌ها و رایزنی‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در خارج با مهاجرین و بهبود خدمات کنسولی.
- ارائه خدمات مشاوره‌ای توسط سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران به ایرانیان مقیم.
- ایجاد زمینه‌های مناسب ازدواج در داخل و ایجاد امکانات رفت و آمد به کشور از طریق تسهیل تهیه گذرنامه، افزایش و یا افتتاح خطوط هواپیمایی میان ایران و کشورهایایی که تعداد مهاجرین ایرانی در آن فراوان‌اند.
- تصویب قوانین موردنیاز مهاجران.
- ارائه خدمات فرهنگی و کمک به مراکز فرهنگی ایرانی در خارج از کشور.
- رفع مشکلات حقوقی و دفاع از ایرانیانی که در کشور میزبان مورد ظلم و ستم قرار می‌گیرند.
- دقت در انتخاب نیروهای مناسب برای خدمت در بخش‌های خارجی نظیر کنسولگری‌ها، سفارتخانه و رایزنی‌های فرهنگی به منظور تسهیل روند اعتمادسازی و حفظ منابع کشور و اتباع ایرانی.
- استفاده مناسب از شبکه جهانی اینترنت به منظور تقویت ارتباط دوسویه و مستمر بین ایرانیان داخل و خارج.
- انعکاس مستمر دیدگاه‌ها و انتظارات ایرانیان مهاجر به داخل کشور از طریق پژوهش‌های مختلف و ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و انتشار نشریات تخصصی.
- استفاده از ظرفیت کامل امکانات حقوقی کشورهای میزبان در چهارچوب کنوانسیون‌های بین‌المللی در جهت استیفای حقوق ایرانیان و پشتیبانی از آنها.
- ایجاد تسهیلات ویژه در نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران جهت گسترش

تماس‌های ایرانیان مقیم و انجام تحقیقات پویا درخصوص جامعه ایرانیان محل
مأموریت.

- گسترش حوزه نفوذ صداوسیما و خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران و نیز
شبکه‌های ارتباطی اینترنت و سایر ارتباطات فرهنگی در خارج از کشور.

۴- بررسی انتظارات دولت از ایرانیان مقیم خارج به شرح زیر:

- عمل نمودن به مثابه سفیران فرهنگی ایران در خارج از کشور.
- حفظ شأن و حرمت ایرانی در خارج.
- دفاع از تمامیت ارضی و منافع ملی ایران.
- سرمایه‌گذاری مادی و معنوی در داخل کشور.
- تشکیل گروه‌های ایرانی دفاع از منافع ملی و جامعه ایرانیان مقیم خارج از
کشور.
- ایجاد هماهنگی و تماس‌های منظم بین دستگاه‌های مطالعاتی، برنامه‌ریزی و
اجرایی داخل و خارج از کشور.

پښتونستان د علوم او انسانیت د مطالعاتو د مرکز
پرتال جامع علوم انسانیت